

Oponentský posudek bakalářské práce Marie Pospíšilové

Tázací výrazy v českém znakovém jazyce

Bakalářská práce kol. Pospíšilové se soustředí na tázací výrazy v českém znakovém jazyce - podává jejich přehled a popisuje jejich užívání. Práce se zmiňuje také o tvoření tázacích vět v českém jazyce a některých cizích znakových jazycích. Součástí práce je DVD se zaznamenanými příklady používání tázacích výrazů v českém znakovém jazyce.

Zpracovávané téma není nové, bylo v lingvistice českého znakového jazyka již otevřeno. Práce shromažďuje dostupné informace a uspořádává používané tázací výrazy.

Práce je strukturovaná do 6 kapitol. Na základě excerpce ze slovníků českého znakového jazyka a vlastního výzkumu je vytvořen přehled tázacích výrazů v českém znakovém jazyce. Výrazy v tomto přehledu jsou následně anketou ověřovány. Nejcennější se zdá být šestá kapitola, kde ve formě záznamu fotografií každého tázacího výrazu, jejich pojmenováním českým ekvivalentním výrazem, popisem jejich artikulace, vymezením způsobu jejich použití a na některých konkrétních příkladech (demonstrováných na videoukázkách na přiloženém DVD a přímo v textu přepsaných a přeložených do češtiny) autorka poukazuje na jejich pozici ve větě a graficky vyznačuje změnu nemanuálního chování typického právě pro komunikační funkci tázání. Výsledky výzkumu jsou shrnuty v závěru práce.

Mám několik drobných otázek a žádám autora práce o jejich stručné zodpovězení.

- Kol. Pospíšilová uvádí na str. 10 (Otázky v českém jazyce), že „**Otázky nepravé se dále rozdělují na otázky řečnické (jejichž funkce je námitka, odmítnutí a výtko) a otázky podivové.**“ a na str. 13 (Otázky v cizích znakových jazycích), že „**Dalším souvisejícím typem otázek, které se frekventovaně užívají ve znakových jazycích, jsou otázky řečnické. Podrobněji tento typ otázek popisuje např. Wilburová (1994) nebo Baker-Shenk, Cockley (1994). Jde o otázky nepravé – od adresáta se neočekává odpověď. Mluvíci pokládá otázku a pak si na ni sám odpoví. Řečnické otázky v ASL obvykle zahrnují tázací výrazy (PROČ, CO, KDO, JAK, a DŮVOD).** Je chápána řečnická otázka v českém jazyce a ve znakovém jazyce stejně? Nebylo by řešením zavést pro znakový jazyk odlišný termín? Napadá autorku nějaká konkrétní možnost?
- Na str. 25 je slíbena příloha, ale nemohu ji v práci dohledat. Kde je k dispozici?
- Další otázka se týká respondentů. Autorka pracovala s 15 respondenty, což je velmi pěkný počet. Avšak 10 z nich jsou bývalí či současní lektoři českého znakového jazyka. Uvědomila si to autorka? Neobávala se vlivu na celkový výsledek výzkumu? Přece jen se jedná o lingvisticky poučené, vyškolené uživatele českého znakového jazyka, kteří jazyk používají tak, že vědomě pracují s jednotlivými jazykovými prostředky. Jak toto autorka vyřešila?

- Na str. 31 je uvedeno: „**Výraz KDO zároveň působí jako základní tvar pro tázací výraz č. 5: ČÍ a pro tázací výraz č. 4: JAKÝ (viz níže) a to buď v tomto základním tvaru, nebo ve tvaru složeném.**

Tázací výraz KDO se v českém znakovém jazyce pojí ještě s dalšími výrazy, např. s INDEXEM d, o kterém jsem se již zmiňovala výše, nebo s dalšími výrazy, které popisují níže (viz INDEX u, ZÁSTUPKA OSOBY, KLASIFIKÁTOR20 OSOBY).“ Bohužel se mi nepodařilo v tázacím výrazu č. 4 JAKÝ najít výraz KDO. Jak jste k tomu došla? Od tohoto místa mám velmi špatný přehled v textu. Stejně tak nejdůležitější kapitola č. 6 by měla být zpracována přehledněji.

- Na str. 40 (ve 2. příkladu) se objevuje zmatený přepis znaku KOHO. Přimlouvala bych se k přepisu KDO1 + INDEX y. To však není dodržováno jednotně, někde je přepsáno jen jako KOHO. Je pro to nějaké skryté pravidlo?
- Na s. 65 je uvedena informace, že se v základním významu nepoužívá moravský znak CO? (využívá se jen ve významu jako NA CO)? Má to autorka nějak více podložen? Podle mě by měl být uveden význam základní CO a potom význam, který je uveden NA CO.
- Na str. 110 mě překvapila informace, že respondent č. 10 používá podoby tázacího výrazu KDE1a a KDE2. Zná také KDE2 (MÍSTO + KDE), ale myslí si, že je to výraz znakované češtiny. Může autorka dovysvětlit?
- Na str. 147 je uvedeno, že **respondent používá složené podoby tázacího výrazu KUDY4, KUDY5, KUDY5 +7, a KUDY6. Respondent podotýká, že výraz KUDY se používá spíše jako klasifikátor a zdůrazňuje, že se musí vždy pojit s jiným tázacím výrazem, tak jako uvádí na příkladech (+JAK, +KAM, +KDE, + MÍSTO, +KDE). U posledního příkladu v situaci ze sportu použil pro výraz KUDY klasifikátor osoby ve tvaru A.** Prosim více vysvětlit. Opravdu tím respondent myslel, že se jeho poslední uvedený výraz KUDY (KUDY + KLF Ao) využívá opravdu jen v oblasti sportu?
- Na str. 163 - 169 byl výraz KAM3 použit jen u 2 respondentů. Jsem přesvědčená, že je jeho využití mnohem frekventovanější a že by se mělo objevit u všech respondentů. Není možné, že byla využita nevhodná metoda výzkumu? Nemohlo dojít k ovlivnění respondentů?
- Na str. 169 - 175 nerozumím přehledu výrazu KDY. Je uvedena varianta KDY1 a KDY3, ale nemohu dohledat variantu KDY2? Je to záměrné?
- Dále by mě zajímalo, proč tázací výrazy 1-9 jsou zpracované velmi podrobně, vždy i s úvodním přehledem všech užívaných výrazů, ale od tázacího výrazu č. 10 se pracování mění, chybí úvodní přehledy a i díky tomu je orientace v textu ještě méně přehledná. Jakým způsobem autorka vybrala 9 tázacích výrazů, které více rozpracovala? Z jakého důvodu se ostatním tak podrobně nevěnovala?

- Na str. 195 jsem zmatena u informací uvedených u respondenta č. 1. Uvedený text **„Respondent používá podobu tázacího výrazu JAK ČASTO1 a složený výraz JAK ČASTO6. Ve svých příkladech použil také nesložený výraz (jen ČASTO), ale někdy šlo o otázku zjišťovací.“** neodpovídá přiřazené fotodokumentaci. Je v ní uvedeno jiné číslování.
- Na str. 205 nemohu dohledat podoba znaku JAK1? Ve fotodokumentaci jsou uvedené jen varianty od podoby 2. I na tomto místě by pomohl celkový přehled užívaných výrazů JAK, podobně jako je to u tázacích výrazů 1-9.
- Na str. 229 pro výrazy PROČ opět chybí celkový přehled. Nemohu dohledat v navazujícím textu podobu výrazu PROČ5.
- Na str. 236 je k výrazu NAČ uvedeno **„Respondent používá podoby tázacích výrazů, které odpovídají českým výrazům K ČEMU, NA CO, NAČ, PROČ. Všechny podoby vyjadřují negativní postoj k situaci. V kladném významu tyto výrazy použít nelze.“** Jak to autorka ověřila? Podle mě je možné výraz využít v kladném významu, avšak s příslušným nemanuálním chováním.

V práci se nachází mnoho překlepů a chyb technického rázu (například str. 11 TKERÝ; s. 13 COCKLEY, MEIEROVÁ (je v pořádku uvést přechýlený tvar jména, zatímco v seznamu literatury je tvar nepřechýlený); str. 41 přepis znaku bez mezer a bez dolního indexu! (př. ODEJÍTKLF, nebo OSOBAZÁSTUPKA a také c. 44 BÝTBUDOUČÍČAS)). Postrádám v úvodu práce legendu k použitému systému přepisu znaků. Bylo by to ke čtenáři přinejmenším vstřícnější.

- Na str. 108 je chyba v zaznamenaných šipkách na fotografii. Ve variantě KDE1b má být jednoduchá šipka a ne dvojitá. Jedná se o jednorázový pohyb. V textu dochází vůbec ke zmatkům. U respondenta č. 7 je na fotografiích variant 1a a 1b uvedeno, že se jedná o stejný pohyb, v obou variantách je dvojitá šipka. U respondenta č. 8 (str. 109) je uvedená také špatná šipka a dokonce i špatně očíslování (má být 1b). Na str. 111 je také špatná šipka u fotografie respondenta č. 12. U varianty KDE1a je napsáno, že se používá v reakci na informaci, která ho překvapila. Nepatří spíše k variantě 1b? Opět špatné šipky u fotografií.
- Na str. 118 překlep v části s příklady vět v číslování ODKUD2a, mělo by být pravděpodobně správně ODKUD3a.
- Na str. 121 došlo k záměně dolních indexů u výrazů ODKUD5 „jednoruční“ a „dvouruční“.
- Na str. 129 u respondenta č. 10 nejsou uvedeny podoby výrazu vzestupně např. 1a, 1b, 2a, 2b..., ale na přeskáčku. Má k tomu autorka konkrétní důvod?
- na str. 130 se v zápisu výrazu ODKUD2 objevuje písmeno „v“. Znamená něco konkrétního nebo se jedná opět o překlep?

- Na str. 190 – 195 překlepy v přepisu výrazu „JAK DLUHO“.

Na DVD, který je součástí práce a které se mi nakonec do rukou dostalo, se také nachází mnoho chyb. Narazila jsem mnohokrát na to, že příklady uvedené formou přepisu v práci s poznámkou, kde je najdeme na videu, neodpovídají – např. (str. 40 – oba uvedené příklady neodpovídají videím; str. 90 – 1. příklad neodpovídá videu 05-R7-05) a všechny příklady tázacích výrazů č. 19 (NA CO?) uvedené u respondenta č. 3 patří k tázacímu výrazu č. 18.

Na DVD je podobných příkladů ještě mnoho, mám však ještě jeden zásadní dotaz: Proč mezi videozáznamy chybí respondent č. 8?

Závěr:

Bakalářská práce splňuje požadavky na bakalářské práce kladené a může být podkladem k obhajobě. Práci hodnotím stupněm výborně až velmi dobře. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

7. září 2012

Mgr. Radka Nováková

Ústav českého jazyka a teorie komunikace